

A földből élő ember erkölcsé

Beszélgetés Mihály Gábor szobrászművésszel

Mihály Gábor azon kevés szobrászok egyike, akiknek alkotásai több évtizede formálják és meghatározzák Magyarország köztereit. Külföldön is számos munkája áll, és jelentős szakmai díjak kitüntették. Emellett szobrász szimpóziumokat szervez a Százados úti művésztelepen, és több művészeti díj alapítása is a nevéhez fűződik.

– *A ma Romániához tartozó Székelyhídon születél, ugyanakkor családod Békés megyei gyökerekkel rendelkezik. Mit jelent számodra a szülőváros, az ott kapott értékrend és kultúra?*

– Abban az időben születtem, amikor a partiumi kisváros, Székelyhíd megint Magyarország része lett. Friss diplomás apámat Békés megyéből áthelyezték Biharba. Bár én Székelyhídon születtem, de családi gyökereink ott nem voltak. 1944-ben aztán, talán az utolsó vonattal hazamenekültünk a Békés megyei Csanádapácára, ahol tizennyolc éves koromig – mintha szülőfalum lett volna – nevelkedtem. Önfeledt gyermekkorom két helyszínen játszódott. A szomszédos parasztportákon és a templomban, ahová ministrálni jártunk. Isten háta mögötti falunkba száműzött, kiváló fiatal papok keze alatt nevelődtünk, akik akkor ugyanannyit jelentettek számomra Csanádapácán, mint később a kiváló szobrász-tanár Laborcz Ferenc Budapesten, a szobrászat terén megtett első lépéseimnél. Ez az időszak persze a felnőttek számára a legkegyetlenebb Rákosi-rendszer volt, amikor a magyar falvak legértékesebb gazdáit váltak nincstelenné, fiaikat budapesti építkezésekre menekítvén a kulákoknak és ivadékaiknak kijáró megáláztatások elől. Az 1956-os for-

radalom és annak következménye az én életemben is nagy fordulatot hozott. Apámat börtönbe hurcolták, házunk aljára öles betűkkel volt kiírva, hogy: „Reszkess, te sötétben bujkáló ellenforradalmár!” 1960-ban, apám kiszabadulását követően aztán mi is elmenekültünk Budapestre, otthagya rokonainkat, barátainkat, egész addigi életünket. A több mint ötven éve történtek óta már visszafogadtak Békés megyébe, Székelyhíddal is jó kapcsolatot ápolok. Némi szomorúsággal vegyített, megszépült emlékeként őrzöm az ott átélte, meghatározó éveket.

– *Pályád kezdetén a Dési Huber Körben Laborcz Ferenc volt tanárod, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán Mikus Sándor és Somogyi József voltak mestereid. Mit adtak a mesterek és a pályatársak, mi az, amit a Dési Huber Körben és a főiskolán kaptál?*

– A kulák származás és „az ellenforradalmár gyermeke” nehéz örökségét, úgy gondolom, hogy én is cipeltem még pályám kezdetén. Talán ezért is vettek fel olyan késsön, többszöri próbálkozás után, huszonhét évesen a Képzőművészeti Főiskolára. Mire idáig jutottam, Laborcz Ferenc szobrásztól a Dési Huber István Képzőművész Körben alapos felkészítést, korrek-túrát és sok bátorítást kaptam. Így már a főiskolára bekerülve kezd-

tem rátalálni valamire, ami a szobrászi önkifejezés csírája volt. Ez aztán a főiskolán egy időre megszakadt. El is gondolkodtam azon, hogy talán az Iparművészeti Főiskola kerámia szakát kellett volna mégis választanom, ahová az 1969–70-es tanévben szintén felvételt nyertem, és Csekovszky Árpád keze alatt tanulhattam volna. Mikus mester idős volt már, amikor hozzá kerültem, tele sérelmekkel, és már hiányzott belőle az az erő, ami a Désiben Laborcz Ferencnél magával ragadott. Mégis, tiszta embersége, irántam való bizalma lehetőséget teremtett számomra öt éven át, hogy magamra találhassak. Somogyi József ugyan nem volt közvetlen mesterem, de az öt év alatt a szomszédos osztály tanáráként az epreskerti műtermekben, pusztán jelenlétével is hatott. Sokszor közvetlen bátorítást is kaptam tőle.

– *Pályád során számos egyéni kiállításod volt. Néhány ezek közül: 1992 – Olimpiai Park, Szöl; 1993 – Olimpiai Múzeum, Lausanne; 1997 – Brüsszel; 1998 – Contact Point Hungary, Brüsszel. Fontos csoportos kiállításokon szerepeltél és szerepelsz, mint például 1975–1978 között a Fiala Képzőművészek Stúdiója Egyesület kiállításain, Miskolcon és Dunaújvárosban; 1978-ban a Magyar szobrászat című kiállításon a Mű-*

csarnokban; 1989-től az Országos Kerámia Biennálékon és a Kisplasztikai Biennálékon, Pécssett; 1995-ben a Sport a szobrászatban című szabadtéri kiállításon, a Novotel Hotel parkjában. Ezek közül melyekre emlékszel legszívesebben, illetve készülsz-e a közeljövőben egyéni kiállításra, hol láthatunk legközelebb?

– Pályám kezdetén különösen, de most is fontos számomra az a visszajelzés, amit egy-egy kiállítás alkalmával vagy egy köztéri munka felállítása után kapok. Ahogy aztán a köztéri pályázatok terén sikereim lettek, a kiállításokon való megmutatkozásra egyre kevesebb időm jutott, de kárpótolt a nagy méretekben való köztéri megjelenés lehetősége. A közös kiállításokon való szereplések közül nagyon fontosak voltak a Műcsarnokban rendezett nagy országos képzőművészeti kiállítások. Azoknak is, akik szerepeltek ezen, de a még kezdő fiataloknak is – mint én –, akik alig vártuk a lehetőséget, hogy az általunk nagyra tartott művészek új munkáit láthassuk. Aztán hosszú évtizedekre megszűntek a kortárs magyar művészek műcsarnoki seregszemléi. Mostanában csak a Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlatra figyelek, ahhoz van kötődésem, csak nem mindig jön ki a lépés éppen a beadás idejére kirukkolni valamivel. Vásárhely azért érdekel, mert a paraszti sors problematikája újra feltámadt bennem. A képzőművészet eszközeivel szeretnék emlékeztetni a magyar paraszti kultúra 1950-es évek idején történt megsemmisítésére, emléket állítani a parasztság szenvedésének. A Rákosi-rendszerben és még hosszú évtizedekig – leszármazottjaikkal együtt – a kulákság bélyegét magukon hur-

colva, a társadalom kirekesztettjei voltak. Ehhez 2018-ra fontos kiállítóhelyet keresek, hogy szoborban elmondott üzenetem nagy nyilvánosságot kapjon, visszhangra találjon.

– Jelentős szereped van a mai magyar köztéri művészetben. Van-e visszatérő témáid. Az egyik jellemző irány a magyar történelemhez kapcsolódó alkotások, például a Petőfi (vörösréz lemez, 1978, Kiskunhalas) és a Szent László király lovas szobra (vörösréz lemez, 1996, Vésztő-Mágor). Fontosnak tartod, hogy történelmi emlékeink, személyiségeink emlékezetének helyeket szenteljünk.

– Nagy történelmi események, fontos személyiségek köztéri ábrázolását illetően ugyanúgy működik a világ évszázadok, évezredek óta. Azért állít szobrot az utókor, hogy egy nagy kor, egy nagy egyéniség alakját megörökítse, az emlékművek létrehozása mindig is fontos volt a nemzetek számára, történelmük dokumentumai és sok esetben fennmaradásukért folytatott küzdelmeik egyik lehetséges eszköze. Követendő példát mutatni, hősökre, nagyjainkra és nagy tettekre emlékeztetni. A mi történelmünk is bőven termelt nagy magyarokat, hősöket és nagy történelmi eseményeket, amelyekről a szobrászok koronként híres, nagy műveket hoztak létre. Ezeknek a sorába tartozni nagy lehetőség, nagy kihívás, és ennek megfelelni a szobrász részéről külön adottságot kíván. Egy természeti környezetbe vagy egy építészeti térbe kerülő szoborral meghatározni annak hangulatát, olyan atmoszférát teremteni, hogy a térbe belépő a szobor lenyűgöző hatása alá kerüljön. Ez lehet neves személyiségről alkotott szoborportré vagy

történelmi eseményhez kapcsolódó mű, monumentalitást sűrítő, jelszerű plasztika vagy akár finom részletekben gazdag díszkút. A köztéri művek nagy része egy település, egy közösség által megfogalmazott elvárásoknak is meg kell, hogy feleljen. Úgy gondolom, hogy ez nem jelenti a művészi önkifejezés feladását. Ennek megfelelni a szobrász részéről még nagyobb kihívás, még nagyobb feladat, mások által megfogalmazott és joggal elvárt tartalmat adni a műnek, de mégis megszólalni saját nyelven, karakteres művészi formát adni a szobornak.

– A másik nagy műtárgycsoport a sport tárgyú plasztikáid. Mi az oka, hogy ennyire vonz ez a terület?

– 1986-ban pályázatot nyertem a Ceglédi Sportszarnok homlokzatát díszítendő hatalmas olimpiai ötkarikára elkészítésére. Ekkor ismertem meg Schmitt Pált, aki a szobrot avatta, és akkor még a MOB főtitkára volt. Ő szólt nekem, hogy egy közeli időpontban Budapestre érkezik Juan Antonio Samaranch, a NOB elnöke, és ha van időm és kedvem, hozzak össze egy kis kiállítást, amelynek témája a sport. Megrendezzük a kiállítást a szállodában – mondta –, ahol a NOB elnöke megszáll. Mivel nagyon benne voltam az ötkarikás hangulatban, elvállaltam, és a létrejött találkozóra sikerült Samaranch úr érdeklődését felkelteni a már azóta elhíresült *Kerékpárosok* című szobrommal, amelynek egy lényeges szoboreleme szintén az olimpiai ötkarikára volt. Az ő megrendelésére 1993-ban avatták háromfigurás, életnagyságú szobromat a Lausanne-i Olimpiai Múzeum avatásával egyidejűleg a Genfi-tó partján álló múzeum

parkjában. Ettől kezdve önként elszegődtem a sport „szolgálatára”. Alapítványt hoztam létre, melynek munkálkodása révén két szoborpark született: egy 1999-ben a Ferencvárosi Torna Club Centenáriumára a Népligeti Sportközpontban, ahol azóta az FTC huszonhat olimpiai bajnokának bronz mellszobra áll, egyet pedig 2003-ban a Hungaroringen, ahol harmincöt Forma 1-es világbajnok szintén bronzba öntött mellszobrát állítottuk fel. A munkák során húsz szobrászt kértem fel a portré elkészítésére, amiben természetesen magam is részt vállaltam. Azóta, megbízásaim révén, szobrász kollégáim közreműködésével közel száz köztéri alkotással gazdagítottuk a magyar szobrászatot, emléket állítva híres olimpijonjainknak, mint Gyarmati Dezső, Kárpáti György, Dalnoki Jenő, Varga Zoltán, Magyar Zoltán és a Forma 1-es világbajnokoknak, mint Niki Lauda, Alain Prost, Sena vagy Alonso és Hamilton, amelyek ott állnak hosszú évek óta állandó helyükön, példaképként a nap mint nap ott edző új generációknak és az odalátogató sport- és művészetkedvelőknek.

– *A harmadik rád jellemző műfaj a portré, az emberi személyiség, az emberi arc megformálása. A portré az a műfaj, amely megragadni igyekszik az ábrázolt személy szellemét, és egy kicsit visszahozza közénk.*

– A műfaj külön adottságot feltételez. Attól, hogy jó szobrász valaki, nem biztos, hogy jó portretista is. Bennem az emberi karakter, mondhatnám a portré iránti érdeklődés már kisgyermek koromban megmutatkozott. Ahol éltünk, Csanádapácán, a falusi katolikus templomban, többéves ministrálá-

som során megragadtak bennem a templomba járó hívek között felfedezett különös karakterek. Jellegzetes tulajdonságaikat visszaadva, utánoztam őket otthon a felnőttek derűtségére. Ez persze gyerekes csínytevés volt, de itt „alapoztam meg” a sikeres gimnáziumi színjátszó köri éveket, és mindez végül szobrász szakmai tudással kiegészülve a portré műfajához vezetett. Efféle képesség birtokában a művész „belelát” az ábrázolandó személy karakterébe, és a lényeges vonások megjelenítésével jó színészi alakítás, jó szoborportré születhet.

– *Legtöbb szobrod anyaga bronz és vörösréz, de dolgozol kővel, fával, valamint számos kisplasztikában a szobrászatban nem megszokott anyagokat használsz, mint például textilt vagy éppen csontokat. Milyen szempontok szerint választod ki a szobor anyagát?*

– A szobrászi gondolat határozza meg általában az anyagot, de lehet fordítva is. Ha fiatalon alkotsz agyagból egy szobrot, és kiöntöd gipszbe, akkor utána vagy kifaragod kőbe, fába, kiöntöd bronzból, de szabásmintát készítve róla, átmásolhatod rézlemezplasztikává. Összehegeszted-kalapárod, és máris nemes anyagban látod a szobrodat, ami eleve megszokozza annak művészi hatását. Én a pályám kezdetén az utóbbit választottam, és ebben a műfajban odáig jutottam, hogy életnagyságú lovas szobrot hegesztettem-kalapáltam egymilliméteres rézlemezről, mert a megrendelőnek bronzöntésre nem futotta. Menet közben aztán rátaláltam arra az útra is, amikor a lemez diktál. Amikor annak fizikai tulajdonságai határozzák meg a születendő

szobor formarendjét. Ilyenkor a célszerűség, a hajlíthatóság, az ívek, hajlatok, síkok, pozitív és negatív formák rendszere alakítja a szobor formanyelvét, persze a megvalósítandó szobrászi gondolat jegyében. Aztán néha a talált kő is folytatásra talál, de csak abba az irányba, mely felé amúgy is vinné a szobrászt az önkifejezés rögeszmés kényszere.

– *Kisplasztikáidat különböző anyagok, szimbólumok, valóságtörések fúziója jellemzi. A műfaj természeténél fogva személyesebb, szürreálisabb és elvontabb hangütésűek, mint köztéri munkáid. Mit tudnál szavakban megfogalmazni erről a sajátos, belső világról?*

– A falusi gyermekkor világá az, ami húszéves koromig körülvettem, és máig meghatározza azt a kört, amelyben szobrászi érdeklődésem forog. A vidéki földművelő mindennapos munkaeszközei, amelyekkel később is – fővárosiként – körülvettem magam. Az eke, a lovas kocsi, a bogsnár által készített munkaeszközök, szerszámok. Az ökrök által simára koptatott járom, a falusi kovács által készített vasalatok formái, a járomszög műtárgyként is továbbélő formája, a váltóeke „nikéi”, vasszárnyai. Ezek mind-mind befolyásolták, alakították szobraim formavilágát. És még valami. A formák birodalmában való munkálkodásaim során soha nem kalandoztam el annyira, hogy elszakadjak ezektől a gyökerektől, hogy valamilyen nagyobb sikerrel kecseskedtem, divatos, üres, formai játékba feledkeztem. Ebben valamilyen láthatatlan kéz vezet, talán a magának mindent megteremtő, kenyeret-életet adó, földből élő ember erkölcsse.

Oláh Mátyás László